

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Національної академії

керівних кадрів культури і мистецтв

кандидат мистецтвознавства, професор

Валерій МАРЧЕНКО

20 25 року

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Артюхіна Олексія Володимировича

на тему «Художні та стильові особливості князівських портретних зображень та мілітарних символів і атрибутів влади на нумізматичних та сфрагістичних

пам'ятках IX – XIII ст.»,

поданої на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 02 Культура і мистецтво

за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

Публічна презентація проведена на кафедрі мистецтвознавчої експертизи 05 травня 2025 року, протокол № 12

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку соціокультурного простору характерним є тенденція актуалізації культурно-мистецької спадщини України в контексті посилення національної ідентичності. У науковому вимірі спостерігається хвиля інтересу до репрезентації образів минулого в сучасній візуальній культурі в цілому та окремих видах мистецтва, зокрема. Особливу увагу в цьому контексті привертають давньоруські нумізматичні та сфрагістичні пам'ятки із зображенням портретів Великих київських князів – Святослава Хороброго, Володимира Великого, Святополка Окаянного, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха та ін., що являють собою яскраві взірці давньоруського мистецтва. Висновки художнього аналізу щодо образів великих князів є надзвичайно важливими і в мистецькому прояві, для достовірного відображення образів наших князів у мистецтві, художньому та документальному кіно, художній літературі та історичних працях, що стане вагомим інструментом також і в протистоянні інформаційного тиску та викривленням історії зі сторони нашого ворога.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планами науково-дослідної роботи кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв та відповідає дослідницькій тематиці кафедри. Дослідження є

частиною комплексної теми «Мистецтвознавчі та експертні дослідження національної культурної спадщини» (державний реєстраційний № 0125U001459). Тему дисертації затверджено 24 лютого 2025 р. (протокол № 10) на засіданні Вченої ради Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що: *уперше*: виявлено художні та стильові особливості портретів, мілітарних символів і атрибутів княжої влади на давньоруських нумізматичних і сфрагістичних пам'ятках IX–X ст. та проаналізовано специфіку їх рецепції в сучасному українському медальєрному і ювелірному мистецтві; – з'ясовано особливості композиції та іконографії нумізматичних портретів князів Київської Русі IX–X ст.; виявлено цілісний стійкий варіант зображення аверса та реверса монети київського карбування X–XI ст. та його окремих частин різного ступені чіткості; визначено сенсову програму нумізматичного портрету (на аверсі) та знаку княжої влади (на реверсі) в цілому та окремих одиниць-носіїв сенсового навантаження; проаналізовано образний репертуар нумізматичних і сфрагістичних пам'яток Великих київських князів та особливості його репрезентації в сучасному українському медальєрному та ювелірному мистецтві; розглянуто стилістику та змістове наповнення образів, що формували візуальну репрезентацію влади та духовності князівського роду на сфрагістичних пам'ятках (буллах); виявлено особливості репрезентації образів князів Київської Русі на орденах, медалях і монетах, створених сучасними українськими митцями і окреслено еволюційні тенденції портретної іконографії; окреслено особливості синтезу давньоруської естетики та сучасного художньо-образного бачення у творах ювелірного мистецтва; проаналізовано розвиток «давньоруської» лінії, а також виявлено основні підходи митців до репрезентації образів Великих київських князів, мілітарних символів та атрибутів влади часів Київської Русі крізь призму ремінісценції. *Уточнено*: поняття «нумізматичний портрет», «художня рефлексія», «рецепція», «ремінісценція» та ін.; символіку двозубу і тризубу як мілітарної символіки та атрибутів князівської влади; *Набули подальшого розвитку*: дослідження давньоруського орнаменту; теоретизація сучасних тенденцій розвитку українського медальєрного та ювелірного мистецтва.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в можливості використання його результатів для подальших наукових розробок проблематики рецепції творів давньоруського мистецтва на сучасному етапі. Теоретичні та фактичні дані, викладені в дисертаційній роботі можуть посприяти заповненню лакуни щодо художніх і стильових особливостей нумізматичних портретів та зображень атрибутів князівської влади на сфрагістичних пам'ятках Київської Русі. Отримані результати можуть бути використані в навчальних дисциплінах «Історія мистецтва», «Історія сучасного українського мистецтва» та ін. в закладах вищої мистецької освіти України, а також при написання дисертаційних робіт, монографій, наукових статей та розвідок.

Практичне значення. Отримані результати можуть бути використані в навчальних дисциплінах «Історія мистецтва», «Історія сучасного українського мистецтва» та ін. в закладах вищої мистецької освіти України, а також при написання дисертаційних робіт, монографій, наукових статей та розвідок.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Усі наукові результати отримані автором особисто.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі мистецтвознавчої експертизи Навчально-наукового Інституту практичної культурології та артменеджменту Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. *Науковий керівник* – доктор соціологічних наук, професор кафедри мистецтвознавчої експертизи Акімов Дмитро Ігорович.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, встановлено, що дисертаційна робота Артюхіна Олексія Володимировича є результатом самостійних досліджень, не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

Перелік публікацій за темою дисертації. За результатами досліджень опубліковано 9 наукових праць. Серед яких: 3 статті в наукових періодичних фахових виданнях затверджених МОН України, 6 публікацій апробаційного характеру у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських наукових-практичних конференцій.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Артюхін О. Презентація руських князів на сфрагістичних та нумізматичних пам'ятках у сучасній українській історіографії. *Fine Art and Culture Studies*. 2024. Вип. 3. С. 151–156. DOI: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-3-21>

2. Артюхін О. Типологія руської княжої булли XI СТ. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 78. Том 1. С. 54–60. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/78-1-7>

3. Артюхін О. Іконографія княжих булл династії Мономаховичів XI–XIII СТ. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 84. Том 1. С. 39–46. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/84-1-6>

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Артюхін О. В. Меблі як елемент у дизайні монет великих князів Русі. *Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. / М-во культ. України та інформ. політики ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. (Київ, 09 листопада 2023 р.). Київ: НАКККіМ, 2023. С. 190–191.

URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytuty/Akademiia/Vydannia/konferentsii/Tezy_09_11_2023-2.pdf

2. Артюхін О. В. Головний убір як елемент князівського одягу на монетах Русі. *Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір* : матеріали VIII Всеукр. наук. конф. молод. вч., асп. та магістран. / М-во культ. та страт. ком. України ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. ; Наук. тов. студ., асп., доктор. і молод. вч. (Київ, 07 листопада 2024 р.). Київ : НАКККіМ, 2024. С. 451–453. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytuty/nauka/vydannia/Tezy_07_11_2024.pdf

3. Артюхін О. Титулатура правителів Київської Русі на сфрагістичних пам'ятках. *Матеріали конференцій МЦНД*, (13.09.2024; Івано-Франківськ, Україна). Івано-Франківськ, 2024. С. 203–211. <https://doi.org/10.62731/mcnd-13.09.2024.006>

4. Артюхін О. Типологія монет Володимира Хрестителя Русі-України. *Матеріали конференцій МЦНД*, (27.09.2024; Суми, Україна). Суми, 2024. С. 265–268. <https://doi.org/10.62731/mcnd-27.09.2024.003>

5. Артюхін О. Часові зміни іконографії зображень на княжих буллах династії Мономаховичів (на прикладі сфрагістичної колекції музею Шереметьєвих). *Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності», 19-20 вересня 2024 року, м. Київ*. Київ, 2024. С. 264–277.

6. Артюхін О. , Акімов Д. Атрибуція музейних предметів експертом – мистецтвознавцем при формуванні музейної колекції в арт-маркетингу. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Культура, інформація, комунікація: «міждисциплінарний діалог», 10 квітня 2025 року, м. Київ*: НАКККіМ, С. 512-516.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, 3 розділів, 9 підрозділів, висновків і додатків. Список використаних джерел та літератури налічує 208 позицій, основний текст дисертації складає 139 сторінку, загальний обсяг роботи – 217 сторінок, обсяг додатків – 37 сторінки.

Характеристика особистості здобувача. Артюхін Олексій Володимирович народився 30 березня 1981 р. в м. Києві. У 2005 році закінчив Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, отримав диплом магістра. З 2021 р. по даний час навчається в аспірантурі на кафедрі мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури. Структура та побудова дисертації логічна. Стиль дисертації відповідає вимогам МОН України.

Рецензенти рекомендують: відповідно до п.15 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня

доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, *пропонується такий склад разової ради:*

Голова ради:

Денисюк Жанна Захарівна, доктор культурології, доцент, проректор з наукової та виховної роботи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Рецензенти:

Литвин Сергій Харитонович, доктор історичних наук, професор, в.о. завідувача кафедри психології та гуманітарних дисциплін Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Бойко В'ячеслав Іванович, кандидат філософських наук, доцент, в.о. завідувача кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Офіційні опоненти:

Сабадаш Юлія Сергіївна, доктор культурології, професор, завідувач кафедри культурології Маріупольського державного університету.

Пекарчук Володимир Михайлович, доктор історичних наук, професор, начальник юридичного факультету Пенітенціарної академії України.

У результаті попередньої експертизи дисертації **Архюхіна Олексія Володимировича** і повноти публікацій основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації О.В. Артюхіна на тему «Художні та стильові особливості князівських портретних зображень та мілітарних символів і атрибутів влади на нумізматичних та сфрагістичних пам'ятках IX – XIII ст.».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, теоретичною та практичною цінністю здобутих результатів дисертація О.В. Артюхіна відповідає спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація і вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію О.В. Артюхіна на тему: «Художні та стильові особливості князівських портретних зображень та мілітарних символів і атрибутів влади на нумізматичних та сфрагістичних пам'ятках IX –

ХІІІ ст.» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

4. Рекомендувати вченій раді Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

Денисюк Жанна Захарівна, доктор культурології, доцент, проректор з наукової та виховної роботи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Рецензенти:

Литвин Сергій Харитонович, доктор історичних наук, професор, в.о. завідувача кафедри психології та гуманітарних дисциплін Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Бойко В'ячеслав Іванович, кандидат філософських наук, доцент, в.о. завідувача кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Офіційні опоненти:

Сабадаш Юлія Сергіївна, доктор культурології, професор, завідувач кафедри культурології Маріупольського державного університету.

Пекарчук Володимир Михайлович, доктор історичних наук, професор, начальник юридичного факультету Пенітенціарної академії України.

Презентація Артюхіна Олексія Володимировича на 18 сторінках додається.

Головуючий:

кандидат філософських наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ

В'ячеслав БОЙКО

НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ КАДРІВ ТА
ДОКУМЕНТОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ